

Skovdyrkeren

Nr. 23
December 2013

Stormfald

Mobile savværker

Kronvildtets udbredelse

SKOVDRKERNE

Oprydning efter stormfaldet

Stormfaldet den 28. oktober gav mange skader, især i den sydvestlige del af landet. I de centrale områder en del fladefald, men især meget spredt fald med knækkede eller væltede enkelttræer. Hvis du er ramt og selv vil ud med motorsaven, så læs nedenstående. Oparbejdning af stormfald er ganske farligt på grund af de spændinger, der kan være i træerne, og mange er blevet dræbt eller kommet til skade ved tidligere stormfald.

Efter stormen. Ødelæggelserne i skovene er betydelige sydøst for linjen Rens til Aabenraa. Der er konstateret spredt stormfald i hele Syddanmark, og andelen af knækkede træer er højere end ved stormene i 1999 og 2005. På billedet besigtiger skovfoged Jakob Engsig-Krarup skaderne. Foto: Paul Lillelund

De moderne skovningsmaskiner er fantastiske i forbindelse med oparbejdning af stormfald. Dels er de effektive, dels minimerer de risikoen for uheld og personskader. Den stærke kranarm kan fastholde stammerne, mens de saves fri, og efterfølgende kan de afskårne stammer løftes ud, så man kan komme til de næste.

Lad de professionelle gøre det

Vi anbefaler derfor generelt, at man overlader oparbejdningen til vore skoventreprenører. Specielt, hvor der er tale om løvtræ.

Men er der tale om spredte enkelttræer, kan det være upraktisk og uøkonomisk at basere sig på skovningsmaskiner, og de faldne træer må oparbejdes manuelt. Her er vores primære råd, at man overlader arbejdet til professionelle skovarbejdere. De vil være uddannet til at håndtere de særlige forhold i forbindelse med stormfald.

Hvis du selv gør det – de vigtigste regler

Hvis du alligevel har mod på selv at oparbejde de væltede træer, så følger her en række anvisninger fra "Oparbejdning af stormfald", en håndbog udgivet af Skovskolen. Vi har linket til bogen i en artikel på vores hjemmeside.

Det særligt vanskelige ved stormfaldsoparbejdning er, at der på grund af spændingerne kan ske klem, flæk, kast af grene, kast af hele stammen og vip af rodkager (op eller ned). Det kræver derfor meget stor påpasselighed. De vigtigste grundregler er:

- Gå aldrig alene
- Hold altid en kørevej åben ind til, hvor du arbejder
- Start fra den side, hvorfra stormen kom
- Start udefra, og træk træerne væk efterhånden
- Start oppefra – fæld altid rodløsnede træer først
- Ved nåletræer, sav først ved roden
- Ved løvtræer, start fra toppen
- Læn dig aldrig ind over en stamme, der er i spænd
- Stå aldrig på den side, hvor stammen vil svinge ud til ved sidespænd
- Fantasi og omtanke er det bedste sikkerhedsudstyr!

Er der tale om spredt fald af enkelttræer kan det måske betale sig selv at stå for oparbejdningen. Men vær forsigtig. Vi anbefaler at man overlader arbejdet til professionelle. Foto Paul Lillelund

Praktik

Ved oparbejdning af nåletræ er det en sikkerhedsmæssig og arbejdsmæssig fordel med maskinhjælp, dvs. en traktor med spil. I løvtræ er det dog en absolut nødvendighed, fordi træet er så tungt og ofte trykket ned i jorden.

Til fritskæringen af de væltede stammer skal anvendes en kraftig motorsav med et sværd, der er så langt, at det kan nå igennem de fleste træer. Herudover en lommekile og et fældejern.

Det er vigtigt, at man forstår, hvilke kræfter der er på spil. Vi taler om trykspændinger og trækspændinger.

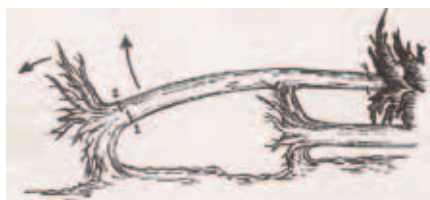
Trykspændinger får man på træets underside, når det bøjer ned. Når man saver her, kan saven klemmes fast. Trækspændinger får man på træets overside. De kan resultere i kast, flæk og splintret træ. Hvis der desuden forekommer sidespændinger, bliver det for alvor vanskeligt (og farligt).

Princippet er, at man først skærer ca. en tredjedel gennem stammen fra den side, hvor trykspændingen er. Derefter skæres den fri fra oversiden med trækspændingerne.

En vigtig detalje: Hvis stammen efter fritskæringen vurderes at falde ned, så skal det første snit ligge nærmere roden end det andet. Og omvendt, hvis stammen vurderes at slå op, fordi den f.eks. ligger hen over et andet træ.

Figur 1: Rodkagen falder tilbage og stammen falder ned.

Figur 2: Rodkagen falder tilbage og stammen ryger op.

Kilde: "Oparbejdning af stormfald", Skovskolen, Undervisningsministeriet 2007.

Fritskæringer kan laves mere sofistikeret for at undgå flæk af stammerne. Det forklares i ovennævnte publikation.

Det er også vigtigt at forudse, hvad vej eventuelle rod-kager vil vælte, efter at stammen er skåret fri. Normalt vil rodkagen vælte tilbage, hvor den kom fra, men det sker, at den vælter forover – altså den vej, hvor savfø-
ren står. Hvis der er risiko for dette, må stammen i første omgang kappes længere ude mod toppen.

På hældende, men ikke faldne træer kan laves et forhug som sædvanligt efterfulgt af et fældesnit. For at min-
mere risikoen for flæk, laves gerne en bagtå, eller fælde-
snittet laves som et V-snit.

Rækkefølge

Det anbefales at man – af sikkerhedsmæssige grunde – tager træerne i prioriteret rækkefølge:

1. Rodløsede, hældende træer
2. Hængere
3. Knækkede træer og stående stamdele
4. Enkelte, almindeligt faldne træer
5. Bunker af faldne træer

Intet hastværk

Det skønnes, at det samlede stormfald trods alt har været af så relativt 'beskedent' omfang (300.000 m³), at det ikke kommer til at påvirke markedet – og dermed priserne. De væltede træer kan fint holde sig vinteren over. Træer med rodforbindelse kan klare sig til næste sommer.

Din lokale forening vil være behjælpelig med både oparbejdningen og salget af træet.

Endelig kan man jo også bare lade det ligge!

Siden stormfaldet har mange naturvenner været ude med det glade budskab, at stormfaldet egentlig er godt for naturen. Godt på samme måde som de siger, at askens toptørre er godt for naturen. Og som sommerens skovbrand i en af statens plantager var godt for naturen. Så får billerne og svampene nemlig noget mere at gnave i. Selv skovenes minister er grebet af dette synspunkt. Så i Naturstyrelsens skove får en del af de væltede træer lov at ligge, 'så de kan skabe nyt liv', siger ministeren.

Men hvis du ikke lige er på samme linje, så ring og få en aftale med din skovfoged om at få ryddet op.

(phi@skovdyrkerne.dk)

Intet tilskud til genplantning

Op mod halvdelen af vore skovejere har en stormfaldsfor-
sikring. Staten – der i sin tid formulerede forsikringsvilkå-
rene – har imidlertid skruet dem sådan sammen, at det ikke
er stormfaldet på den enkelte ejendom, der er afgørende
for, om man kan få udbetalt erstatning og få adgang til
genplantningsstøtten.

Nej – der skal være faldet mere end ét års normalhugst i
'en landsdel' for at forsikringen træder i kraft. Stormrådet
har netop konkluderet, at dette efter deres mening ikke
har været tilfældet. Det er jo stærkt beklageligt, og bittert
for dem, der er hårdt ramt.

Skovdyrkerne i København har arbejdet hårdt på at få
stormfaldet godkendt. Vort synspunkt har været, at Søn-
derjylland (hvor der er faldet mere end en årshugst) må
betragtes som 'en landsdel', mens Stormrådet mener, at
Sønderjylland er for lille til at udgøre 'en landsdel'. Det
mener vi er forkert, og vi vil gå videre med sagen.

Phytophthora – alvorlig plantesygdom på fremmarch

De opmærksomme har nok hørt om denne forholdsvis nye sygdom, som ser ud til at ramme bredt blandt vore løvtræer. Denne artikel opsummerer hvad vi indtil videre ved om Phytophthora, og forsøger at tage en pejling af hvor slemt det er, eller hvor slemt det kan blive.

Det er egentlig ikke meningen, at *Skovdyrkeren* i hvert andet nummer skal forsøge at skræmme livet af skovejere eller juletræsproducenter med en ny sygdom. Men realiteten er, at der faktisk ER kommet en række nye sygdomme og skadedyr i vor natur på det seneste. Det skyldes formodentlig 'globaliseringen', hvor vi flytter rundt på planter, mennesker og varer som aldrig før.

Som skovejer kan man desværre ikke stille meget op mod Phytophthora. Men det er i det mindste rart at have et navn og en forklaring på de dårligdomme, man kan se derude.

I værste fald kan Phytophthora ødelægge vore skove i et omfang, vi ikke har kendt til før. Erfaringerne fra udlandet er desværre ikke opmuntrende.

Hvad er Phytophthora?

Der er tale om en stor slægt med et utal af arter. En af de mere kendte herhjemme er kartoffelskimmel (**Phytophthora infestans**). Mange af arterne angriber træer og buske. Nogle arter har få værtsplanter, mens andre har rigtig mange, hvilket gør dem meget ødelæggende. Når arter fra andre verdensdele kommer til Europa kan det give store problemer, da vegetationen her ikke har nogen naturlig modstandskraft over for dem.

Man troede tidligere, at der var tale om svampe, men nyere forskning har vist, at der faktisk er tale om alger. De har været på jorden i mange millioner år, og plantevæksten rundt omkring på kloden har tilpasset sig til de lokale typer. Med globaliseringens rykken rundt på alting er billedet imidlertid ændret.

Der er tale om mikroskopiske organismer, som lever i jorden, hvor de trænger ind i rodspidserne og "æder roden op". Når der ikke er flere friske rødder, fortsætter de til det næste træ. Selve træets ved angribes ikke, men når træet er svækket på grund af rod-død, dukker sekundære svampe og skadedyr op.

Nye farlige arter kommer hertil ved import af plantemateriale. Herfra spredes smitten med vandet i jorden. De sidste par våde somre må formodes at have givet en del spredning, mens spredningen formodes at have været lav i dette års tørre sommer (interessant i relation til planterne om at 'få vandet tilbage i skovene' ved at tilstoppe dræn og grøfter).

Bøg i Ravnholt skov. Tynde kroner med få, bleggule og små blade

Foto tv.: Døende bøge med symptomer på *Phytophthora*. Foto th.: Plantepatolog Kirsten Thinggaard undersøger revner og "tjærepletter" på syg bøg.

Den biologiske bulldozer – verden over

Phytophthora cinnamomi hørte oprindeligt hjemme på Ny Guinea. Den blev overført til Australien, hvor den kaldes for den biologiske bulldozer, fordi den her har forårsaget nedvisning af tusindvis hektar af naturlige økosystemer.

Via planter og/eller jord er den nu overført til USA, hvor den generer juletræsdyrkningen, som det blev beskrevet i sidste nummer af *Skovdyrkeren*. Og til Europa, hvor den indtil videre har medført en katastrofe i de portugisiske skove af korkeg. I Frankrig angriber den også stilkæg. Arten er konstateret i Danmark, men klimaet her er heldigvis for koldt for den.

Men der er andre arter, der klarer sig fint. Blandt andet den meget ubehagelige *Phytophthora plurivora*, der angriber et bredt spektrum af løv- og nåletræer i Europa.

Situationen i Danmark

Mange steder i Danmark synes der at være noget galt med store flotte bøge og ahorn. En del mistrives, nogle er mere eller mindre toptørre, og enkelte er gået ud. Årsagen er højst sandsynligt *Phytophthora plurivora* eller andre nyttilkomne arter.

Phytophthora er fundet på træer og buske i hele Danmark. Den blev konstateret i rødæl i 1996. Senere er den

konstateret i cypres, ask, bøg, eg, birk, hestekastanje og kvalkved. Men den vides at gå på hele rækken af løvtræer samt på de fleste af vore almindeligste nåletræer.

I foråret 2009 sendte undertegnede en forespørgsel rundt til vore folk vedrørende observationer af svigtende sundhed i rødæl. Der kom indberetninger om problemer fra skovfogeder i Syd- og Vestjylland samt fra Vestsjælland. Men vi vidste endnu ikke, hvad årsagen var. Det ved vi formodentlig nu.

Hvordan opdages *Phytophthora*?

Angreb er ofte vanskelige at konstatere, da skaden sidder i rødderne. Træerne kan altså være angrebet uden at man kan se det. Det, man eventuelt kan se, er de afledede virkninger af, at træerne på grund af det ødelagte rodsystem ikke kan tage vand nok op.

De første symptomer er tynde trækroner med usædvanligt små og blege blade. Måske døde smågrene i toppen. Senere – når størstedelen af rodnettet er dødt – ses stor blomstring og frugtsætning, vanrisdannelse samt øgede angreb af sekundære insekter og svampe.

Sommetider ses karakteristiske sortbrune fugtige pletter ("tjærepletter"), oftest ved jordoverfladen, men også flere meter op ad stammen. Ved snit i barken her kan der ses en brunfarvning under barken.

Selv for den trænede plantepatolog kan Phytophthora være svært at isolere og bestemme. En fuld bestemmelse kræver avanceret laboratorieudstyr. Der findes dog et engelsk 'Pocket Diagnostic Kit' til 100 kr., hvor man med simpel molekylær-teknik kan teste afskrab fra syge træer.

Det kræver dog øvelse at lave testen. Hvis den er positiv, har man helt sikkert sygdommen; en negativ test giver ikke fuld sikkerhed for fravær af sygdommen, da det kan skyldes, at prøven ikke er korrekt udtaget.

Hvad bør vi gøre på samfundsniveau?

Egentlig ved vi ikke sikkert, hvor bekymrede vi skal være. Er det noget, der mere eller mindre har været her altid? Er det noget, der går over igen? Eller er det nyt og bekymrende?

I 2009-12 etableredes under EU et forskernetværk og en arbejdsgruppe på området, hvor seniorrådgiver Iben M. Thomsen, Københavns Universitet og freelance plantepatolog Kirsten Thinggaard deltog.

Resultatet af den landsdækkende undersøgelse af Phytophthoras udbredelse, som blev igangsat i oktober 2012, forventes snart at foreligge. Den vil give et bedre grundlag for at vurdere, hvor udbredt problemerne er.

Men – der er også behov for at finde/forædle træarter og provenienser, der ikke er modtagelige for Phytophthora samt at finde tiltag, der kan mindske de negative

effekter af sygdommen. Der er brug for opprioritering og tilførsel af ressourcer til dette arbejde, bl.a. til de forskningsinstitutioner, der arbejder med skovtræers sygdomme, først og fremmest Københavns Universitet.

Hvad kan du selv gøre?

Desværre ikke meget. Vigtigst er det, at indkøbte planter er fri for Phytophthora, dvs. kommer fra testede planteskoler, selv om det ikke giver fuld garanti. Man bør ikke selv indføre planter eller jord fra udlandet. De kloge er også enige om, at haveaffald ikke bør smides i skovene. Det bør køres på genbrugspladsen, komposteres på stedet eller brændes.

Det vigtigste er måske at holde skovene i ordentlig dræningstilstand ved oprensning af eksisterende grøfter. Det har også andre fordele.

Endelig har man her et nyt argument mod mountainbikere i skovene. Eftersom sygdommen smitter via jord og vand, kan cykling rundt i bevoksningerne bringe smitten ind udefra og herfra videre fra bevoksning til bevoksning. Det samme gælder egentlig også entreprenørmaskiner, men dem kan vi jo dårligt undvære, og de kommer trods alt ikke så tit i bevoksningerne.

Du kan læse mere om Phytophthora i SKOVEN 11/2009 og 5/2012, på www.life.ku.dk og www.forestry.gov.uk/pramorum.

(phi@skovdyrkerne.dk, inkl. fotos)

Foto tv.: Døende hyl i bøgeskov – er det Phytophthora? Foto th.: Døende rødde med stammesprækker; yderveddet brunt

Udnyt selv træet fra din skov – få et savværk på besøg

Hvem drømmer ikke om at udnytte træet fra sin egen skov? Nåletræet til bygningstømmer eller til beklædning, løvtræet til planker. Det kan lade sig gøre, hvis du entrerer med et mobilsavværk.

Vi ved alle, hvor dyrt det er at gå til tømmerhandelen. Og når træet nu står lige derude i ens egen skov, så tænker de fleste nok: det kunne være skønt, hvis man havde mulighed for at anvende noget af sit eget træ. Enten for at spare penge, eller fordi der er en særlig glæde forbundet med at vide, at beklædningen eller bordpladen kommer netop fra ens egen skov.

På enhver svensk gård med respekt for sig selv står der en langtømmersav under et lille halvtag. Den er ofte gammel, men har været brugt til at opskære rigtig meget træ til eget forbrug. Sådan er det ikke i Danmark.

Men der findes faktisk en anden mulighed. Rundt om i landet findes en række såkaldte mobilsavværker, der kører ud og skærer træ op for folk. Netop i de dimensioner, man ønsker. *Skovdyrkeren* har besøgt et af disse savværker: Lasses mobilsavværk på Midtsjælland.

Lasses Mobilsavværk

Lasse hedder slet ikke Lasse, men Peder Kofod (Lasse er sønnen på 4 år, som sikkert skal overtage forretningen engang). Peder stammer fra Midtjylland, men driver nu virksomhed på Sjælland og Lolland-Falster og lidt på Fyn. Saven er en amerikansk Woodmizer LT70. (Hvis du tænker, at det kunne være skønt at have sådan en stående derhjemme, så kan det oplyses, at den koster omkring 300.000 kr.).

Lasse ved en amerikansk Wood-mizer. Det er Lasses far Peder, som har startet det mobile savværk. Foto: lassesmobilsav.dk

Peder Kofod på arbejde i skoven. Det træ der saves, ligger på strøer til højre for mobilsaven. Derfra trilles det hen til saven, der selv kan løfte det op på skærebordet. Foto: Per Hilbert

Saven er meget alsidig mht. stammernes størrelse og facon, og den kan opskære stammer, der er op til ca. 90 cm i diameter og 6 meter i længden. De 90 cm er det bredeste sted på stammen, så er stammen krum, eller er der andre ujævnheder, skal de også måles med eller skæres bort med en kædesav. Saven kan dog ikke plankeskære kævler, der er 90 cm brede, idet den effektive åbning mellem båndstyrene er 70 cm. En stamme på 90 cm vil man således starte med at skære skallerne fra.

Saven transporteres efter en almindelig 4x4 pickup og opstilles direkte på skovningsstedet. Opstillingen tager ca. et kvarter, og herefter overtager savværkets hydrauliske anlæg håndteringen af råtræet.

Saven, der drives af en 42 hk dieselmotor, er opbygget med et fast skærebord, hvor en båndsav kører vandret hen over bordet. Savsnittet er på kun 3 millimeter, hvilket giver en god udnyttelse af råtræet samt en meget glat og fin overflade på det færdige emne.

Hvad koster det?

Det er klart, at en mobilsav i skoven ikke når et moderne savværk til sokkeholderne med hensyn til effektivitet. Og hvis det er normale forskallingsbrædder, man har brug for, så kan det være billigere på tømmerhandelen. Men det er ikke engang sikkert, at det er det.

Lasses Mobilsavværk kører som udgangspunkt på timeløn. Hvilke priser træet kan fremstilles til, afhænger

altså af, hvor effektivt saven kan udnyttes. Det vil sige primært af, hvordan træet er lagt i skoven, og om der er medhjælp til at få det skårne træ væk fra saven.

I nåltræ opnås den bedste økonomi ved at save tømmer og lægter. Brædder i helt små dimensioner giver den dårligste økonomi. Hovedreglen er: Jo større dimension på både råtræ og på færdigvare, jo bedre økonomi. Der vil typisk kunne produceres 0,5-0,9 m³ færdigvare pr. time, afhængig af dimension på råtræ og færdigvare samt tilrettelægning og forberedelse.

Der er normalt rigtig god økonomi i at skære "Kalmarbrædder" af f.eks. lærk, skovfyr eller douglas, eller brædder til udvendig beklædning i lærk eller douglas. (Kalmar-brædder er brædder lavet af hele stammens bredde – altså uden afskæring af kanterne).

Ved blokskæring af løvtræ til f.eks. 5 cm. planker, vil der – igen stærkt afhængig af dimension på råtrækævlerne samt tilrettelægningen – typisk kunne opskæres fra 1 til 2 m³ råtræ pr. time.

Har man derfor selv det råtræ, der skal bruges til opskæring, kan man under optimale forhold opnå, at prisen på de færdigsavede effekter ligger imellem 1/3 og 1/4 af prisen i tømmerhandelen.

Priser

Lasses Mobilsavværk tager 600 kr./time. Der betales desuden for kørsel samt for klinger, der ødelægges ved skæring i søm. Man kan eventuelt forhandle sig

til en fast kubikmeterpris eller pris pr. løbende meter. Det er oplagt, at jo større mængderne er, jo mere får man ud af det.

Tilrettelæggelse

Det er fuldstændig afgørende for økonomien, at alt er forberedt og tilrettelagt rigtigt inden saven ankommer.

Stammerne skal være rene for sand og jord, ellers skal de rengøres i forbindelse med opskæringen – hvilket ødelægger rytmen og tager tid. Metoder til at undgå beskidte stammer kan være brug af udkørselsvogn, alternativt udslæbning med traktor, hvor den tykke ende af stammen er hævet så højt som muligt, hvorefter den tynde og beskidte ende skæres fra til brændsel.

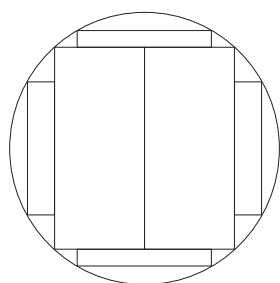
Mobilsavværker findes overalt

Det var en historie om Lasses Mobilsav på Midtjylland (i øvrigt er kontaktnummeret 25 33 29 69). Men der findes mobilsavværker overalt i landet.

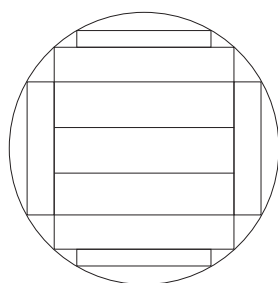
Hvis du er interesseret i at få skåret lidt af dit træ op, så spørg din skovfoged, om der findes et mobilt savværk i din geografi, eller søg selv på Google.

(phi@skovdyrkerne.dk)

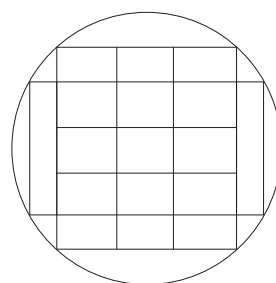
Eksempler på opskæringsmetoder

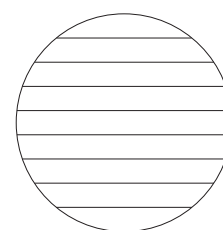
Tømmer med sideudbytte i brædder

Brædder

Lægter med sideudbytte i brædder

Blokskæring af løvtræ max diameter 70 cm

»Hvad er det bedste tidspunkt

Tegneren og humoristen Robert Storm Petersen lavede i 1914 en reklame, hvori han lod sin vildtmand som bekendt: "Hvergang!". Herunder kommenterer skovfoged Mogens Lunde på et tilsvarende spørgsmål.

Af skovfoged Mogens Lunde, Fromssejer Plantage

Jeg fik ovennævnte spørgsmål for nogle år siden fra en plantageejer, jeg støder på en gang imellem. Jeg spekulerede lidt. Jeg mente egentlig, at han vidste mindst lige så meget om kronvildt som mig, så det var nok ikke rådgivning, han søgte. Jeg vidste, at der var meget kronvildt i det område, hvor hans ejendom lå – mente han hjort, kalv eller hind? Jeg endte med nærmest at give fortabt.

Hans svar var meget simpelt – "Når man ser det".

Forklaringen var, at kronvildtbestanden i hans lokalområde var blevet så talrig, og at han havde fået langt

større problemer med skrælninger end tidligere. Dertil kom, at nogle træarter, han før havde kunnet dyrke uden problemer, nu måtte opgives – de blev simpelthen ædt/fejlet i stykker senest ved 2-3 meters højde.

Det vil sige, at hans handlefrihed som skovejer var blevet beskåret – nogen træarter måtte der ses bort fra, de skrællede træer knækkede selv i mindre storme, og økonomien havde lidt betydelig skade.

Konklusionen set fra hans synspunkt var: "Skyd hver gang chancen byder sig".

t at skyde et kronstyr?»

gabond spørge: »Du, Perikles – ka' du sige mig – hvornår smager en Tuborg bedst?» Svaret var et spørgsmål, nemlig det, der er rejst i denne artikels overskrift – og han får et tilsvarende svar.

Et eksempel: Hvad ved vi om bestanden af hjortevildt i det sydlige Midtjylland?

(Vinter)bestanden af kronvildt i Vorbasse-Hovborg-området anslås til 900 stk. I samme område er bestanden af dåvildt anslået til 175 stk. En tommelfingerregel siger, at ca. en 1/3 af vinterbestanden vil sætte kalv til foråret. Altså en tilvækst på 300 stk. kronvildt og 60 stk. dåvildt.

Afskydningsstatistikken på www.kronhjorte.dk for jagtsæson 2012/2013 i ca. det samme område er på 248 stk. – i øvrigt stigende fra et niveau på helt nede omkring 70-80 stk. bare 5-6 år tidligere.

På trods af en vis usikkerhed afspejler tallene ganske udmærket, hvad man oplever i lokalområdet: en stigende bestand af hjortevildt. Og jægerne kan ikke følge med.

”Nå ja – en enkelt skrælning og hvad så?”

Så længe skrælningerne er få og spredte, giver det ikke de store problemer. Hvis vi kan få fjernet de fleste via flistynding i små dimensioner, er det økonomiske tab overskueligt.

Men det er yderst sjældent, at det bare er en enkelt skrælning. De bevoksninger, der skrælles i, bliver typisk hårdt ramt da en meget stor andel af træerne skrælles. Her stiller sagen sig radikalt anderledes.

Det er nemt at regne ud, hvad en deklassering af rodstocken betyder. Hvis den må nedklassificeres fra savværksegnet træ til energitræ/brænde, er det økonomiske tab 30-60 kr. pr. træ afhængigt af diameteren.

I mellemaldrende til ældre bevoksninger opererer vi med et stamtal startende på omkring 1000 stk./ha – fal-

dende via tyndinger til ca. 400 stk./ha ved afdrift. Hvis f.eks. 50% af træerne er skrællet ved indgangen til mellemalderen, vil det gennemsnitlige tab være i størrelsesordenen 22.000 kr./ha.

Stabiliteten i bevoksninger med et højt antal skrælninger er desuden stærkt forringet. Lige omkring skrællestedet bliver stammen angrebet af råd og derfor svækket. Hvis sådanne træer knækker i blæsevej, kan det skabe huller, som ved senere storme bliver endnu større.

Det kan ende med tvangshugst af bevoksningen efter devisen – ”nu har vi set længe nok på, at træerne vælter – nu redder vi, hvad reddes kan”. Dermed når bevoksningen ikke optimal økonomisk dimension.

Hvis afdriftsalderen nedsættes med 10 år i en vestjysk plantage, viser beregninger et tab på omkring 24.000 kr. pr. ha, som kan lægges til det førnævnte tab pga. nedklassificering.

Landmændenes tab på markerne er meget mere direkte. Her konkurrerer hjortevildtet direkte med deres egne dyr om fodermængden. Hvor store beløb der er tale om, ved jeg ikke, men beløbet på de hårdest ramte ejendomme er formodentlig betydeligt større end det beløb, der kan fås ved udlejning af jagten. Også her er der tale om en uholdbar situation.

Hvad gør vi i plantagerne?

Vi bruger først og fremmest penge på at anlægge lysninger med vildtagre. Det har to formål. Dels formoder vi, at den øgede fodermængde kan nedbringe skrælningerne, og samtidig giver lysningerne vore jagtlejere bedre muligheder for at foretage den nødvendige afskydning.

“Skadevoldende vildt” – billede fra et yndet tilholdssted. Og nej – det er ikke en foderplads. Set med skovbrugsøjne er bestandsstørrelsen i forfatterens lokalområde allerede uacceptabel – vi oplever nye og hyppige skrælninger i bevoksninger, hvor der tidligere aldrig har været observeret kronvildt. Foto: Mogens Lunde

Samarbejde er nødvendigt

Når det så er sagt, må vi også indrømme, at vi ikke kan regulere bestanden alene. Hjortevildtet vandrer over betydelige afstande. Derfor søger vi samarbejde i det lokale kronvildtlaug.

Vi ønsker at dreje diskussionen fra hvilke handyr, der er egnede til afskydning, over på en diskussion af den samlede bestands størrelse. Vi er groft sagt ligeglade med, om det er en 14-ender eller en hind, der skræller barken af træerne. Vi ønsker bare bestanden mindre – som absolut minimum holdt på status quo.

Koden til at lave større hjorte er jo knækket – man skal bare lade nogen af de små hjorte overleve. Koden til at holde bestanden i ave er i mine øjne tilsvarende simpel – der skal bare skydes mange flere hundyr og kalve. At holde bestanden i ave kan godt forenes med en afskydningspolitik for handyr, der fremmer store hjorte.

I begge tilfælde kan det dog kun ske i et samarbejde mellem jagtlejere og lodsejere på et større areal – i vores lokalområde er det oplagte forum www.kronhjorte.dk.

Hvis den samlede afskydning ikke øges væsentligt, frygter jeg, at vi i mit lokalområde får bestande så store som i Påbøl- og Gludsted-området. Der vil vi med den nuværende svage afskydning befinde os om 3-5 år.

Hvis dette sker, vil omkostningerne for endnu flere land- og skovbrug blive så alvorlige, at det kan ødelægge dialo-

gen. I stedet vil der opstå to grupper: jægerne, der tilsyneladende er gladere, jo større bestanden af hjortevildt er, og jordbruget med den diametralt modsatte holdning. Hvis vi tror på tallene fra “Hjortevildtoversigten 2012”, skal afskydningen i vort område som minimum fordobles – og så er bestanden efter alt at dømmes stadig lige talrig.

Så skyd!

Vi kan kun slutte med en anmodning om at afskyde flere (mange flere) kalve og hundyr. Måske skal der ikke skydes “hver gang man ser det” – men der skal skydes betydeligt oftere end tidligere.

Og lad os så få en seriøs diskussion om situationen – ikke alene her, hvor jeg bor og arbejder, men rundt omkring i hele landet. Problemet er landsdækkende.

Rapport om kronvildtet på Sjælland

I sommer kom en interessant rapport om kronvildtbestandens udvikling på Sjælland. Bestanden har her udviklet sig fra nogle få dyr for 20 år siden til en skønnet bestand på 1300 dyr i dag. Rapporten kan findes på www.sl.life.ku.dk/publikationer/rapporter/. Se under IGN-rapporter. Eller du kan scanne QR-koden til højre.

Mulighed for erstatning for brand, tyveri og hærværk

Den varme, tørre sommer vi havde i år, har med et par brande aktualiseret den ordning, som Naturstyrelsen administrerer, og som giver erstatning for en række skader i skovene, som er forvoldt af publikum. Ordningen indførtes i sin tid som en betaling til ejerne for udvidelsen af publikums færdselsret.

Staten yder erstatning for brandskader, som er forårsaget af publikums færdsel i skove og plantager. Arkivfoto

Ordningen omfatter brand, tyveri- og hærværksskader, som kan siges at være resultatet af publikums adgangsret til de private skove. Det gælder også skader i forbindelse med f.eks. orienteringsløb, som ejer har givet tilladelse til.

Ordningen forudsætter, at der er "tegnet de forsikringer, som er typisk for den pågældende driftsform", og at ejer gør alt, hvad han kan for at undgå eller begrænse skaders opståen og omfang.

Hvilke skader er omfattet?

- Skader på skovbevoksede arealer, opskovede effekter og landbrugsafgrøder
- Skader på driftsbygninger, anlæg, indretninger, maskiner mv. der benyttes til landbrug, skovbrug eller jagt

- Skader opstået ved indbrud i aflåste skure eller skurvogne o.l.
- Skader på besætninger
- Oprydning efter større, samlede affaldsaflæsninger (medmindre aflæsningen er foretaget umiddelbart op til offentlig vej)
- Skader på publikumsfaciliteter og bevaringsværdige kulturminde
- Visse afværgeforanstaltninger

Hvilke skader er ikke omfattet

- Tyveri fra ensomt beliggende uaflåst skur samt tyveri af håndværktøj og mindre genstande efterladt under åben himmel
- Skader, der forudsætter eller skyldes motorkøretøj eller ridning
- Tyveri, der forudsætter brug af medbragt værktøj

Som man ser, er ikke alt dækket. Logikken er, at der skal være tale om skader, som er en følge af skovenes åbning for publikum. Derfor gives ikke til fjernelse af køleskabe, der er smidt af ude ved vejen, fordi det ikke kan henføres til publikums øgede færdselsret.

Og hvis en tyv bevæger sig ind i en skov med et koben for at bryde et arbejdsskur op, så havde han nok gjort det under alle omstændigheder. Derfor heller ingen erstatning her. Her må man dække sig ind via en privat forsikring.

Hvor meget kan man få i erstatning

Der ydes i princippet fuld erstatning for det lidte tab – efter de almindelige erstatningsretlige regler:

- Der ydes erstatning for dokumenterede formuetab og visse former for driftstab
- Der ydes nyværdierstatning for stjålne – men forsvaret opbevarede – motorsave, der er under 2 år gamle. For ældre motorsave normalt halvdelen af nyværdien. Faktura skal kunne fremlægges.
- Skader, der medfører tab på under 1000 kr., er ikke omfattet
- Der ydes ikke erstatning, hvis skaden er forsikringsdækket på anden vis
- Der er selvrisiko på skader, for hvilke der normalt tegnes forsikring med selvrisiko

- Der er selvrisiko på 1000 kr. for visse skader omkring beboelseshuse.
- Hvis retablering af en skade har gjort det vanskeligt eller umuligt at vurdere skadens omfang, kan erstatningen nedsættes eller helt bortfalde.

Hvis man ønsker erstatning, må retablering ikke påbegyndes, før skaden har været besigtiget af taksator, eller Naturstyrelsen har givet sin tilladelse. Skadelidte har dog ret og pligt til at træffe de foranstaltninger, som er nødvendige for at afværge yderligere skader.

Yderligere oplysninger findes på Naturstyrelsens hjemmeside, hvor man også finder en anmeldelsesblanket.

(phi@skovdyrkerne.dk)

Medlem af Skovdyrkerne

Poul Otto Hansen

- Navn og beliggenhed:** Kalbygård ved Holme Olstrup nær Næstved på Sydsjælland
- Ejere:** Civilingeniør Poul Otto Hansen
- Ejendommens størrelse:** 36 ha. Heraf juletræer på 3 ha samt ny skovrejsning på 5 ha
- Driftsformål:** Landbrugs- og skovdrift, hvor skovarealet er tilpasset landskabet
- Medlem siden:** 2000, hvor Skovdyrkerne plantede juletræer på ejendommen
- Bruger Skovdyrkerne til:** Først og fremmest rådgivning. Blandt andet gennem en Vildt- og Naturplan (2006). Desuden plantning, pasning og salg af juletræer, samt plantning af skov (2010). Forestår delvis selv pasningen i skovrejsningen, efter råd fra den lokale skovfoged fra Skovdyrkerne.
- Er medlem fordi:** »Jeg har behov for en uafhængig og uvildig rådgivning om skov og natur på ejendommen. Den rådgivning jeg får hos Skovdyrkerne, svarer til den uvildige rådgivning på landbrugsdriften, jeg får fra Landboforeningen Gefion. Min viden om skovdrift er minimal, derfor er dialogen med min skovfoged vigtig for at få det bedste ud af ejendommen rent skov- og naturmæssigt. Når der plantes ny skov, skal man ramme rigtigt første gang, modsat landbrugets planteavl, hvor man får et nyt forsøg næste år. Skovdyrkerens fleksibilitet er også et stort plus, idet jeg selv har kunnet udføre de opgaver, jeg har haft maskiner og tid til.«

Poul Otto Hansen. Medlem af Skovdyrkerne Øst siden 2000

Få det optimale ud af dine skovninger – og få samtidig en bedre skov ud af det

Når en bevoksning skoves er tre forhold afgørende for det økonomiske resultat: Hvilke effekter der produceres, salgspriserne på disse og skovningsomkostningen. Det er vigtigt både at have fokus på prisen på det enkelte sortiment, og på det samlede resultat.

Af Kristian Løkke Kristensen (klk@skovdyrkerne.dk)

Det vigtige valg af produktsammensætning

Når man skover, er valget af produkter det vigtigste for bundlinjen. Især forholdet mellem produkterne – det man kalder sortimentsfordelingen. Ved at aflægge træet i de mest optimale effekter, bliver det økonomiske resultat naturligvis også bedst.

En god aflægning kræver dels et trænet øje ude i bevoksningen, dels et godt kendskab til råtræmarkedets mulig-

heder. Derved bliver det muligt at udnytte de enkelte stammer, og bevoksningen som helhed, bedst muligt.

Et eksempel

I nedenstående tabel præsenteres nogle alternative aflægninger i en 2 hektar renafdrift af en 60 år gammel rødgrøn af god kvalitet, med en vedmasse på 400 m³/ha. Stedet er Østjylland. Der er valgt at sammenligne

Afdrift af 2 hektar hugstmoden rødgran 60 år, bonitet II og middel DBH 35	Sortiment								Resultat - netto til skovejer		
	Langtømmer top 10	Korttømmer (langt) top 12	Korttømmer (langt) top 15	Korttømmer (kort) top 12	Emballage	3 meter træ	Flis (på værk)	Hugst- affald	DB [kr]	DB [kr/ha]	Middel NPR [kr/kfm]
Salgspris [kr/kfm]	405	390	415	380	325	220	324	-			
Alternativ 1 Langtømmer Top 10											
Oparbejdning [kr/kfm]	-90			-90	-90	-90		-			
DB [kr/kfm]	315			290	235	130		-			
Sortimentsfordeling	65%			10%	5%	15%		5%			
Mængde [kfm]	520			80	40	120		40			
Total [kr]	163.800			23.200	9.400	15.600		-	212.000	106.000	265
Alternativ 2 Korttømmer Top 12											
Oparbejdning [kr/kfm]		-100			-100	-100		-270			
DB [kr/kfm]		290			225	120		54			
Sortimentsfordeling		65%			15%	5%		15%			
Mængde [kfm]		520			120	40		120			
Total [kr]	-	150.800		-	27.000	4.800		6.480	189.080	94.540	236
Alternativ 3 Korttømmer Top 16											
Oparbejdning [kr/kfm]			-100		-100	-100		-270			
DB [kr/kfm]			315		225	120		54			
Sortimentsfordeling			40%		40%	5%		15%			
Mængde [kfm]			320		320	40		120			
Total [kr]	-		100.800		72.000	4.800		6.480	184.080	92.040	230

Råtræpriserne varierer noget fra landsdel til landsdel, men forholdet mellem sortimenterne vurderes at være gældende de fleste.

3 forskellige produktsammensætninger, altså 3 forskellige aflægninger af det samme træ.

Eksemplerne er tænkte, men realistiske. Alle de nævnte 3 alternativer er indenfor det acceptable område. Man kan dog i branchen opleve aflægninger, der giver meget dårligere resultater.

Det er ofte meget svært for skovejeren selv at vurdere, om han opnår det optimale resultat. Det er derfor, at man som skovejer skal entrere med nogen, som man stoler på, og som har til opgave at varetage ens interesser.

Som det fremgår af tabellen er der 35 kroners forskel mellem den økonomisk bedste og dårligste aflægning – svarende til 13%. Forskellene kunne nemt være større. Det er din skovfogeds opgave at sikre, at der altid vælges den optimale løsning.

Markedsforhold og salgspriser

Generelt gælder, at en høj pris på et effekt ikke er ensbetydende med et samlet godt resultat.

Det illustreres, hvis man sammenligner alternativ 2 og 3 i tabellen. I alternativ 3 er tømmerprisen 415 kr./kfm, mens den i alternativ 2 kun er 390 kr./kfm.

Alligevel er alternativ 2 bedre end 3. Det skyldes, at der her aflægges en større andel tømmer, idet kravet til topdiameter er mindre.

Højeste afsætningspris på enkeltsortimenter giver altså ikke nødvendig-

vis det bedste resultat. Det er langt vigtigere, at der kan afsættes en bred vifte af effekttyper, og at der er fokus på den bedste aflægning, hvorved man opnår det højeste samlede dækningsbidrag.

Skovningsomkostninger

Man kan også opleve relativt store forskelle på enhedsomkostningen mellem forskellige skoventreprenører, og det kan være fristende bare at vælge den billigste. Men det er her vigtigt også at vurdere kvaliteten af entreprenørens arbejde.

Det kan være langt det vigtigste, at entreprenøren gør et godt stykke arbejde med skovning og udkørsel, og omhyggeligt aflægger de valgte sortimenter.

Dine tyndinger:

Giver de en bedre eller en ringere skov?

Især hvor der er tale om tyndinger, er et fokus på entreprenørens arbejde vigtigt. Hvad tager han ud, og hvad bliver stående. Det er nemlig kvaliteten af den blivende bevoksning, der afgør den fremtidige produktion og dermed den fremtidige økonomi.

Ved at tynde hårdt, og ved at tage mange store træer her og nu, forbedres entreprenørens økonomi betydeligt. Ligeledes naturligtvis skovejerens økonomi på den korte bane.

Men et sådant kortsigtet fokus vil ofte medføre tab af tilvækst og kvalitet, hvilket vil forringe det økonomiske resultat på lang sigt. Du får en ringere skov.

Det er din skovfogeds opgave at have de lange briller på, så at skovens værdi opbygges og ikke udpines.

Konklusion

Optimering af skovningsprojekter er ikke nemt. Det kræver stor faglig viden samt god indsigt i det aktuelle råtræmarked. Som skovejer skal du:

- Fokuser på den samlede økonomi frem for prisen på de enkelte effekter
- Sikre en kvalitetsmæssig oparbejdning
- Være opmærksom på, om arbejdet forbedrer eller forringer skoven
- Frem for alt skal du have en god skovfoged til at rådgive dig – en du kan have tillid til, og som står på din side.

Skovdyrkernes afsætning af råtræ

Skovdyrkerne afsætter råtræ til mange forskellige købere. Vi leverer til såvel lokale savværker som til eksportmarkedet. Og vi har gode fliskontrakter over hele landet.

Ofte får vi henvendelser fra aftagere, som efterspørger særlige produkter, eksempelvis piloteringspæle, spejderrafter, flagstænger eller særlige arter og kvaliteter.

Desuden samarbejder de forskellige foreninger om større leverancer. Alt sammen for at sikre de bedst mulige afregningspriser på et bredt spekter af medlemmernes effekter.

Tilmeld dig Skovdyrkernes nyhedsbrev på
www.skovdyrkerne.dk

Vi er nu medlem af DLBR

Efter kontakter og forhandlinger on-off siden 2003 blev Skovdyrkerne i sommeren 2013 optaget som netværksmedlem af landbrugets rådgivningstjeneste, DLBR.

DLBR er et landsdækkende netværk bestående af 28 selvstændige rådgivningsvirksomheder og et fælles viden- og innovationscenter, Videntret for Landbrug (i folkemunde bare kaldet 'Skejby'). DLBR beskæftiger mere end 3.000 medarbejdere, hvis overordnede opgaver er, at rådgive og formidle viden til jordbruget i Danmark.

Hvorfor skal Skovdyrkerne være medlem?

En stor del af vores medlemmer er også medlem af en landbrugsrådgivning, og der vil være fordele for dem ved at få en helhedsrådgivning på deres ejendom, som kombinerer landbrugsrådgivningen med vores skovbrugsfaglige rådgivning.

I Danmark er der 16.000 landbrug, som har skov, og vi vil også gerne i kontakt med dem, der ikke allerede er medlem af en skovdyrkerforening. Dertil kommer, at mange deltidslandmænd og ejere af lystejeendomme også er interesserede i skovrejsning, energiplantninger, jagt og vildtpleje mv. – områder, som vi arbejder med.

Fælles værdigrundlag

Udover det overlappende medlemsgrundlag har vi også samme værdigrundlag. Begge er medlemsejede rådgivningsvirksomheder inden for jordbrugsområdet med en rod i andelsbevægelsen.

Fagligt supplerer vi hinanden godt, og konkurrenceområderne er forsvindende små. Vi kan skabe merværdi for vores medlemmer ved at kombinere og udvikle vores rådgivning sammen i en helhedsbetjening af medlemmerne, f.eks. indenfor skovadministration, regnskaber, skatterådgivning, ejendomsværdipleje mv.

Fordele for vores medlemmer og forretninger

Samarbejdet har stor signalværdi for vores medlemmer – både fuldtids og deltids (ikke 'hobby'!) – og vi kan nu lave endnu flere fælles arrangementer. Der bliver også mulighed for et tættere samarbejde med andre medlemmer af DLBR, f.eks. Landbogrupperne, som formidler 20% af alle solgte landbrugsejendomme.

Endelig kan vi fremover deltage i forretningsudviklingen i DLBR, så træ og skovbrug bliver integreret i dette vigtige arbejde.

Konkrete samarbejdsmuligheder

Meget af samarbejdet kommer til at ske lokalt. Men på det generelle plan analyserer vi på muligheden for at indarbejde skovbrug i Ø90 – det regnskabssystem, som rigtig mange landbrug anvender.

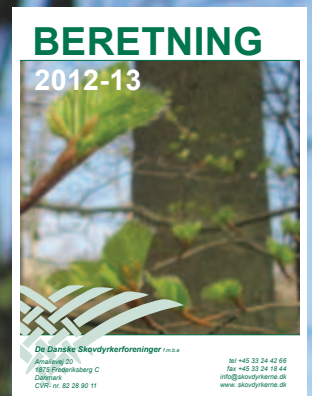
Et andet område, er handel med landbrugsejendomme med skov og juletræer, hvor vi arbejder på udvikling af en særlig tilstandsrapport, salgsmodning, formidlings-samarbejde mv. I dette ligger også en ejendomspleje med udvikling af herlighederne og værdiskabelsen på ejendommene.

Vi har endvidere fokus på biomasseproduktion indenfor anlæg og pasning af energipoppel, pasning af hegn, og den tilhørende afsætning af flis. Vigtige områder i den forbindelse bliver en fælles udvikling af investeringsbudgetter, nøgletal og regnskabstal. Mulighederne er utallige.

(sjc@skovdyrkerne.dk)

Om os selv – beretning fra et godt år

2012/13 blev året, hvor Skovdyrkerne gik fra fokus på det formelle til fokus på det reelle. Vi fik omsider den nye organisation på plads i forhold til alle myndigheder, og vi er nu i en ny situation, hvor vi kan koncentrere os om det reelle: at få flere medlemmer, at nå vores vision om at være skovejerens naturlige valg i rådgivningen indenfor skovdrift, entrepriise og afsætning, samt at fortsætte den positive økonomiske udvikling.

Det forpligter at være på skovejernes side. Det kræver, at der er tillid mellem vores medlemmer og vores fagfolk. En tillid, vi kun kan gøre os fortjent til ved at handle ud fra Skovdyrkerens særlige værdigrundlag: Altid at være på medlemmernes side i råd og dåd. Vi beder om, at medlemmer løbende er med til at holde os op på den målsætning.

Medvind på skovstierne for vores produkter

Hvis et stigende medlemstal og en stigende omsætning er målepunkter på vores ambitioner, så må vi konstatere, at det lykkedes i det forgangne år, idet vi fik en rekordstor omsætning på over en halv milliard og tilsammen en tilgang af både medlemmer og medlemsareal.

Årets arbejde fokuserede også på fællesindkøb og fællessalg på tværs af foreningsgrænserne: Dels for at skabe bedre priser på forbrugsvarer til medlemmernes produktion – dels for at få bedre priser på medlemmernes produkter fra skov, juletræsproduktion mv.

Gennem vores fælles eksportselskab GP havde vi et stort salg af juletræer og klippegrønt, som udgjorde omkring 1/3 af de samlede aktiviteter i de lokale foreninger. Samarbejdet i denne fælles eksport viser, at Skovdyrkerne opnår fordele til medlemmerne ved at stå sammen.

Vi havde igen i 12/13 en markant fremgang i afsætningsgen af medlemmernes flis fra både skove og det åbne land. Arbejdet i branchesamarbejdet "Træ til Energi" gav en bevægelse til fordel for at anvende biomasse fra træ i omstillingen til en grøn fremtid. Og vores foreninger var dygtige til at følge op på mulighederne.

Det nye samarbejde med landbruget

I løbet af året blev vi, som det fremgår af den forrige artikel, netværksmedlem i DLBR (Dansk LandBrugs-Rådgivning), som er en sammenslutning af de 28 centre, der arbejder med landbrugsrådgivning i Danmark. Vi har mange fælles medlemmer, mange værdier er ens for de to organisationer, og vi arbejder grundlæggende med det samme, nemlig at hjælpe jordejere med at få det optimale ud af deres ejendomme. Så vi ser ganske store muligheder i det nye samarbejde.

Mere synlighed og flere medlemmer.

Fortæl andre om Skovdyrkerne!

Større synlighed og opmærksomhed blandt skovejere, både medlemmer og ikke-medlemmer, var et andet mål i det forløbne år – for at opnå større aktivitet hos vores medlemmer og en tilgang af nye medlemmer med mere aktivitet til følge.

Der ligger også en opgave hos vore eksisterende medlemmer i at fortælle andre skovejere om det tilbud, som Skovdyrkerne udgør.

Medlemsbladet *Skovdyrkeren* udkom 7 gange i 12/13 med et solidt fagligt indhold på såvel lokal- som fællessider med information om skovdrift, deltagelse i medlemsarrangementer, særlige medlemstilbud osv.

For at komme bedre i kontakt med de mange skovejere, som ikke er medlemmer, bragte vi annoncer og skrev artikler i andre medier – især i LandbrugsAvisen, hvor vi udgav temanummeret "Skov og Træ" med interviews og artikler om Skovdyrkerne og vores medlemmer.

Videndeling er fremtiden

– vi specialiserer os yderligere

Skovdyrkerens hovedbestyrelse arbejdede året igennem med de strategiske mål, herunder en styrkelse af kompetencerne hos vores rådgivere samt kvaliteten af de løsninger, som tilbydes medlemmerne.

Det har resulteret i skabelsen af seks VidenCentre, som ligger i de lokale foreninger. De skal fremover tage sig af den interne videndeling, af den generelle videnformidling til medlemmerne og af identifikation af nødvendige innovationsområder.

Det kommende års arbejde flugter retningen af det forgangne års med fokus på medlemsbetjeningen og økonomien – både foreningernes og ejernes.

(sjc@skovdyrkerne.dk)